

ГНІЗДОВИЙ ПЕРІОД ГОРОБЦЯ ХАТНЬОГО (*PASSER DOMESTICUS* (L., 1758)) (PASSERIFORMES: PASSERIDAE) В МІСТІ НІЖИНІ (ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСЬ, УКРАЇНА)**Н. С. Стрілко**

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, вул. Кропив'янського, 2, м. Ніжин, Чернігівська обл., 16602, Україна

У наш час сильно зросла увага до вивчення проблеми міського середовища та накопичення даних, що стосуються пристосування птахів до існування в тісному контакті з людиною. Вивчення гніздового періоду має важливе значення в даній течії і взагалі в усій біології виду. Адже саме дослідження даної теми може показати прогноз для майбутньої чисельності виду на даній території, рівень складності існування птахів в умовах міста Ніжина і можливі деякі особливості цього періоду саме для даної території. На прикладі горобця хатнього (*P. domesticus* (L., 1758)) можна прослідкувати всі стадії процесів синантропізації та урбанізації, що надає даному виду властивості унікальної екологічної та еволюційної моделі [1].

У горобців хатніх передгніздовий період сильно розтягнутий та займає час з кінця абортівного циклу розмноження (кінець листопада) до початку відкладання яєць (середина квітня). Таким чином, він припадає на зиму та першу половину весни [2].

Дане твердження справедливе і для нашої місцевості. Але деякі погодні умови навесні вносять певні зміни в терміни закінчення передгніздового періоду і початку будівництва гнізда.

Частина горобців утворюють пари ще восени (старі птахи, які вже розмножувались в цьому році та молоді горобці, які брали участь в абортівному циклі розмноження), інші розбиваються на пари протягом зими та ранньою весною.

Будова гнізда досліджувалась нами на 20 різних об'єктах після закінчення II гніздового періоду. Відповідно, кожне виміряне гніздо мало різні розміри. Варіативність у розмірах гнізд, на нашу думку, зумовлена місцями їх розташування. Для прикладу, якщо гніздо розташоване в штучній шпаківні, то і його розміри, відповідно, будуть підігнані парою птахів під її розміри.

Отже, за нашими спостереженнями, розміри середньостатистичного гнізда є такими: діаметр зовнішніх стінок = 123 мм, діаметр внутрішніх стінок = 81 мм, висота гнізда = 88 мм, діаметр льотка = 75 мм.

Горобці відносяться до числа птахів, у яких за короткий період насиджування, який триває 11-14 днів, пташеня не встигає сформуватися повністю, тому вилуплюється з яйця голе, сліпе, глухе і не здатне самостійно харчуватися. У вигодовуванні пташенят беруть участь обидва батьки. Період вигодовування триває близько 10-14 днів, після закінчення яких оперене пташеня — зльоток вилітає з гнізда і починає вести самостійне життя. Ще 2-3 тижні зльотки тримаються поруч з батьками, які їх періодично підгодовують. Через кілька днів після того як вони остаточно покинуть батьків, самка відкладає нову кладку [3].

Щодо активності горобців хатніх у зігріванні та вигодовуванні пташенят, то за нашими спостереженнями, які проводились протягом всього періоду (15 днів) вона є майже рівною у самця та самки. Хоча все ж таки треба відмітити, що самки приймають більшу участь у цих процесах, в той час як самці хоч і крутяться постійно біля гнізда, охороняючи своє потомство, але активність мають меншу.

Наші спостереження доводять, що самка насиджує і обігріває пташенят довше від самця – в середньому, більше на годину.

У віці пташенят 2-5 діб, батьки обігрівають їх майже безперервно: загальна щільність насиджування (обігріву) у віці 2 діб становить 94%, у віці 3 діб – 97%, 4 діб – 95% та 5 діб – 92%. Вже до віку пташенят 5 діб, ми спостерігаємо зменшення у щільності насиджування (обігріву). Кожного наступного дня вона ставала ще меншою. У віці пташенят 8 діб вона вже становила всього 65%, 10 діб – 54%, 15 діб – 43%.

Мабуть, у перші дні після вилуплення, пташенята, маючи недосконалу терморегуляцію, потребують додаткового тепла від тіла батьків. У віці 6 і більше діб пташенята, все більше вкриваючись пухом і пір'ям, вже можуть довше залишатись у гнізді без батьківського обігріву. До того ж, пташенята стають дорослішими і з кожним днем потребують все більше і більше корму, а тому батьки частіше вилітають "на полювання", зводячи до мінімуму час перебування в гнізді.

Після вильоту з гнізда пташенят, дорослі птахи виховують їх ще 12-14 днів, допомагаючи у харчуванні та охороняючи їх. Турботи по вихованню лягають на самця, а самка робить ще одну кладку.

Література

1. *Иваницкий В. В.* Воробьи и родственные им группы зерноядных птиц: поведение, экология, эволюция / В. В. Иваницкий. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 1997. – 148 с.
2. *Ильенко А. И.* Экология домовых воробьев и их эктопаразитов / А. И. Ильенко. – М.: Наука, 1976. – 110 с.
3. *Леонова Т. Ш.* Пространственно-временные связи воробья домового и полевого в условиях современного обитания на урбанизованных территориях республики Татарстан: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. биол. наук / Т. Ш. Леонова. – Казань, 2013. – 21с.